

KULTURNO DRUŠTVO FOLK SLOVENIJA IN SLOVENSKA PLESNA HIŠA

SVANIBOR PETTAN

Članek obravnava Kulturno društvo Folk Slovenija (v nadaljevanju KDFS), katerega člani se ustvarjalno, iz raznovrstnih vidikov ukvarjajo s tradicijsko ljudsko glasbo in plesom ter v okviru katerega že več let poteka projekt društva, ki je zaživel pod imenom *Slovenska plesna hiša*. Ob nevprišljivih dosegih društva kot celote ter njegovih posameznih in skupinskih članov izpostavljam tiste vidike, ki se mi zdijo potrebni poglobljenega strokovnega pogovora. Formalni okvir članka temelji na šestih raziskovalnih vidikih, kot jih je pred leti določil ameriški etnomuzikolog Ki Mantle Hood. Ti vidiki – deskriptivni, zgodovinski, analitični, sintezni, primerjalni in kritični – so poudarjeni v naslovih posameznih poglavij prispevka.

Deskriptivni vidik

KDFS je bilo ustanovljeno na seji v Piranu leta 1996 kot „samostojno, prostovoljno in nepridobitno združenje državljanov, ki s svojim delovanjem uresničujejo svoje interese na področju kulture in s tem prispevajo k bogatenju kulturnega življenja v ožjem in širšem okolju“. (1. člen Statuta KDFS). Osnovni namen je „razvijanje kulturne dejavnosti s spodbujanjem kulturne ustvarjalnosti, kulturno vzgojo in izobraževanjem, posredovanjem in varovanjem kulturnih vrednot ljudskega glasbenega izročila v slovenskem etničnem prostoru“ (6. člen), ta pa se uresničuje – kot med drugim poudarja 7. člen Statuta:

- s povezavo izvajalcev ljudske glasbe ter skrbjo za njihovo kakovostno in številčno rast,
- z afirmacijo uporabe ljudskih virov, gradiva in glasbil v izvajalski praksi,
- z vzgojo in izobraževanjem,
- z zbiranjem zvočnega in ostalega gradiva za stalno zbirko,
- z izdajanjem publikacij,
- z organiziranjem kulturnih prireditev,
- s sodelovanjem z društvi Slovencev v zamejstvu in po svetu,
- s sodelovanjem s sorodnimi društvi in ustanovami doma in po svetu,
- z obveščanjem javnosti o svojem delu.

KDFS v letu 2008 šteje okrog sedemdeset članov. Večina javno izvaja slovensko ljudsko glasbo in/ali ples in med

njimi so pevke in pevci Bogdana Herman, Ljoba Jenče, članice skupine Katice in člani skupine Kerlci; instrumentalisti Jasmina Levičar, Tomaž Podobnikar in člani skupin Črna kuhna, Kurja koža, LaZonta, Tolovaj Mataj, Volk Folk in Vruja (v preteklosti tudi člani skupin Marko banda in Trutamora Slovenica) ter plesalci, kot so npr. Metka in Bojan Knific ter Rebeka Kunej. Nekateri člani so profesionalno angažirani pri ustanovah, ki na različne načine obravnavajo (tudi) ljudsko glasbo in ples, kot so npr. Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti (Mojca Kovačič, Drago in Rebeka Kunej), univerzi v Ljubljani (Katarina Juvančič, Rajko Muršič, Svanibor Pettan) in Mariboru (Albinca Pesek), Glasbena mladina Slovenije (Roman Ravnič, predsednica KDFS Katarina Šetinc, Kaja Šivic), Radio Slovenija (do pred kratkim Vesna Sever in Jasna Vidakovič), Javni sklad RS za kulturne dejavnosti (Bojan Knific) in Muzej na prostem v Rogatcu (Irena Roškar). Društvo, kdaj pa kdaj tudi v sodelovanju z nečlani, prireja koncerte, predavanja,

Ob sestanku Upravnega odbora vodilnega svetovnega združenja etnomuzikologov (ICTM) in spremljajočega simpozija v Ljubljani leta 2006 je Upravni odbor slovenskim gostiteljem daroval delavnico alikvotnega petja (vodja Tran Quang Hai), s strani gostiteljev pa je dobil Slovensko plesno hišo v organizaciji Kulturnega društva Folk Slovenija (glasbeniki: Črna kuhna, plesna vaditelja: Bojan Knific in mag. Metka Knific).

okrogle mize in delavnice vokalne ljudske glasbe, instrumentalne ljudske glasbe in plesa. Plesne delavnice so zaslovene pod naslovom Slovenska plesna hiša.

Zgodovinski vidik

Koncept plesne hiše je zaživel na Madžarskem v zgodnjih sedemdesetih letih. Ime "plesna hiša" je dobesedni prevod madžarskega imena "tánc ház". V značilnem tánc házú je nastopalo 3 do 6 glasbenikov, pretežno meščansko izobraženih moških med 20. in 35. letom starosti, ki so na ljudskih glasbilih izvajali plesne viže. Poudarek je bil na starejšem delu podeželskega repertoarja, ki so ga spoznavali s pomočjo kaset in plošč, tečajev ter pri vaških mojstrih (prim. Ronström in Malm 2000). Na simbolni ravni je tánc ház slavil nacionalno kulturo in je pomenil močno alternativo sovjetskemu modelu državnih folklornih ansamblov.

Ob geografski razširitvi tega koncepta na Zahod je bil omenjeni politični vidik npr. v Nemčiji ali skandinavskih deželah seveda irelevanten. Tudi zato so mnenja tamkajšnjih nosilcev – praviloma aktivnih udeležencev gibanja "folk music revival" – še bolj kot na Madžarskem zagotavljala legitimnost pojmom, kot so hibridnost, modernost in sinkretičnost.

In kako je bilo na Slovenskem? Uvajanje koncepta plesne hiše je bilo pogojeno z inštitucionaliziranjem nosilcev gibanja "folk music revival" v KDFS. Poudarjen je bil odgovoren, vendar bolj fleksibilen odnos do ljudskoglasbene dediščine v primerjavi z odrsko prirejenimi ljudskimi plesi folklornih skupin. Prva, poskusna plesna hiša je potekala ob Zboru članov KDFS na domačiji Raztresen v vaši Jankoviči v Beli krajini leta 2000. Od takrat naprej poteka v različnih javnih prostorih, večkrat na leto, najpogosteje v Ljubljani, priložnostno tudi v Mariboru, Rogatcu in drugje. Med gostitelji plesnih hiš so bili do sedaj Slovenski etnografski muzej, različne enote univerz v Ljubljani in Mariboru ter folklorni skupini France Marolt in Tine Rožanc.

Analični vidik

Upoštevati je treba tri kategorije aktivnih udeležencev plesnih hiš. To so glasbeniki, plesni vaditelji ter plesalci. Glasbeno podlago za plesno hišo praviloma omogoča ena izmed skupin znotraj KDFS. V minulem obdobju so nastopile skupine Tolovaj Mataj iz Ljubljane, Kurja koža iz Celja/Ljubljane, Volk Folk iz Ilirske Bistrice, Vruja iz Kopra in Črna kuhna z Jesenic. Ob izbrani skupini so priložnostno nekajkrat zaigrali tudi drugi posamezniki (npr. Mile Trampuš) ali pa ad-hoc skupine s člani iz različnih skupin.

V vlogi plesnih vaditeljev so se izmenjevali posamezniki, zaradi narave samih plesov praviloma v parih, z večletnimi izkušnjami plesanja in poučevanja plesov. Nekateri med njimi se z ljudskim plesom ukvarjajo tudi v rednih službah (npr. Mirko Ramovš in Rebeka Kunej na

Glasbenonarodopisnem inštitutu ZRC SAZU). Drugi vaditelji uspešno gradijo naprej na podlagi primarno plesnih izkušenj (npr. Bojan in Metka Knific, Neva Trampuš, Tanja Drašler, Andrej Kos) ali primarno glasbenih izkušenj (npr. Marino in Alenka Kranjac).

Plesalci, poučevanju katerih so plesne hiše sicer namenjene, naj bi bili najbolj heterogena med tremi kategorijami udeležencev. Pa je za zdaj bilo tako? Med plesalci sta se dokaj hitro izoblikovali dve podkategoriji: po eni strani aktivni in nekdanji člani folklornih skupin, po drugi strani študentje etnomuzikoloških predmetov na ljubljanski univerzi (Akademija za glasbo, Filozofska fakulteta) ter mariborski univerzi (Pedagoška fakulteta). Prvi plesno hišo doživljajo kot razširjanje izkušenj na interesnem področju, ki so si ga izbrali sami, drugi kot praktični del univerzitetnega pouka etnomuzikologije. Tretji, torej posamezniki, ki ne sodijo v nobeno od dveh omenjenih podkategorij plesalcev, naj bi prihajali iz raznovrstnih kontekstov zaradi želje po pridobivanju plesnih znanj in veščin, druženja ob plesu in drugih razlogov. Teh je bilo praviloma najmanj. Simbolično nizka vstopnina ni bistveno vplivala na odločitev o udeleževanju predstavnikov nobene od podkategorij udeležencev, kar se je potrdilo tudi potem, ko so delavnice zahvaljujoč razpisnem sofinanciranju Ministrstva za kulturo postale brezplačne.

Sintezni vidik

Utemeljeno prepričanje raziskovalcev, da med najvidnejše značilnosti slovenske ljudske glasbe (in plesa) sodi "raznovrstnost, pogojena s pokrajinsko, jezikovno, zgodovinsko, socialno razčlenjenostjo in razlikami v ljudski kulturi različnih območij slovenskega etničnega ozemlja" (Kumer 1981: 250), je v vsaj navidezni kontradikciji s splošno dominacijo obrazcev polke in valčka, ki ju močno generira domena narodno-zabavne glasbe. KDFS si je zadalo nalogo, da afirmira in v glasbeno-plesni praksi uveljavi omenjeno raznovrstnost. Delavnice so v začetkih sledile regionalnemu načelu – tema značilne delavnice je bila npr. ljudska plesna dediščina Gorenjske, Primorske, Štajerske ali Rezije oziroma manjših področij znotraj omenjenih ali drugih pokrajin. Pozneje so plesni vaditelji začeli delavnice oblikovati tudi na podlagi drugih načel.

Čeprav znotraj vseh treh kategorij udeležencev plesnih hiš (glasbeniki, plesni vaditelji, plesalci) zasledimo povezave s folklornimi skupinami, obstaja splošna zavest o posebnosti delavnic. Namreč, cilj delavnic ni usvojitev odrskih postavitev plesnega izročila za potrebe odrskega s folklornimi kostumi povezanega nastopanja, temveč seznanitev s funkcionalnimi koraki in drugimi plesnimi znanji, katerih namen je aplikacija v raznovrstnih neodskih situacijah, kot so poroke in druge veselice. Delavnica je praviloma strukturirana tako, da učenju osnovnih figur in korakov posameznih plesov na podlagi imitiranja vaditelja ter spoznavanja različic sledi uporaba pridobljenih znanj brez vaditeljeve pomoči ("znajdi se na plesišču, ko zaslišiš znano glasbo").

Primerjalni vidik

Najbolj pomembna primerjava je vsekakor tista na relaciji Slovenska plesna hiša–madžarski táncház. Zaradi potrebe po pridobivanju neposrednega vpogleda v delo tistih, ki so začeli in že več kot tri desetletja uspešno razvijajo koncept plesne hiše, sem decembra 2002 realiziral omejeno terensko raziskavo v Budimpešti, kjer sta vsak dan v tednu na razpolago vsaj dva táncháza. Na videotrak sem posnel dogajanje v tamkajšnji plesni hiši, v kateri nastopa renomirana madžarska zasedba Kalamajka, in posnetek predvajal na letnem občnem zboru KDFS v začetku leta 2003.

Posnetek je demantiral domnevo nekaterih članov KDFS, češ da delavnice niso zastavljene edukativno, temveč so namenjene predvsem sproščnemu plesanju ob ljudski glasbi. Ne, tudi v Budimpešti so še zmeraj v ospredju plesni vaditelji, ki poučujejo zainteresirane udeležence.

Moja madžarska izkušnja je demantirala še eno domnevo, češ da izvajajo samo madžarski repertoar v etničnem pomenu. Ne, obstajajo plesni večeri, posvečeni drugim tradicijam, celo plesne hiše, specializirane za druge tradicije (grško, južnoslovansko, klezmersko). Zanimivost so tudi programi, namenjeni otrokom (prim. Hoppál 2002: 124–126).

Kritični vidik

Že na prvi seji Upravnega odbora leta 2001, s katero se je začel moj štiriletni mandat predsednika KDFS, sem predstavil željo po vključevanju v dejavnosti KDFS tudi tistih posameznikov in skupin, ki se na ozemlju Slovenije ukvarjajo (tudi) z neslovenskimi glasbami v etničnem pomenu, torej z izročilom manjšinskih skupnosti. Želel sem, da bi KDFS postalo prostor srečevanja različnih tradicij, ki jih ohranjajo slovenski državljani z raznovrstnimi etničnimi koreninami in tako resnično bogatijo naš skupni prostor. Večina članov Upravnega odbora je zagovarjala stališče, da Statut izrecno določa ukvarjanje s slovenskim izročilom v etničnem smislu, tisti z drugimi interesi torej lahko, če želijo, ustanovijo svoje društvo ali društva. Posledično, posamezniki in skupine, ki občasno izvajajo tudi slovensko ljudsko glasbo, ne čutijo, da bi članstvo v KDFS spodbujalo njihovo ustvarjalnost, in ostajajo zunaj društva. Čeprav legitimnost tovrstne demokratične odločitve večine seveda ni vprašljiva, me kot posameznika in raziskovalca še naprej zanima bistveno širši referenčni okvir. Ta je bil razviden na koncertu KDFS ob mednarodni konferenci Glasba in manjšine/Music and Minorities v Ljubljani leta 2000, na katerem so slovenski izvajalci predstavili izbor repertoarja manjšinskih skupnosti. Razviden je tudi v repertoarjih nekaterih skupin – članic KDFS iz Istre (LaZonta, Vruja), v katerih se srečujejo lokalni slovenski, hrvaški in italijanski idiomi.

Kritika parcialnih interesov hrvaških, italijanskih in slovenskih raziskovalcev na področju Istre, ki jo je v knjigi *Piskaj . sona . sopi* leta 1995 izpostavil Dario Marušić, ali

pa spodbudne študije o medetničnih stikih v ljudski glasbi Engelberta Logarja (1996) in predvsem Ursule Hemetek (2003) naznanjajo novo dobo skupnih prizadevanj, ki jih velja posebej izpostaviti v potekajočem evropskem letu medkulturnega dialoga 2008. Namreč, v zadnjih letih je Slovenska plesna hiša pridobila status reprezentativnega darila, ki ga KDFS prinaša na prizorišča različnih medkulturnih dialogov. Na priloženih fotografijah sta dokumentirana dva takšna, izrazito uspešna primera.

LITERATURA

- Hemetek, Ursula.
2003. *Mosaik der Klänge: Musik der ethnischen und religiösen Minderheiten in Österreich*. Wien: Böhlau Verlag.
- Hoppál, Mihály (ur.).
2002. *Hungarian Heritage 3*. Budapest: European Folklore Institute.
- Kumer, Zmaga.
1981. 'Slovenska glasba: Ljudska.' V: *Glasba: Leksikon* Cankarjeve založbe. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Logar, Engelbert.
1996. Musikalisch-textliche Aspekte deutsch-slovenischer interethnischer Beziehungen im Volkslied des Jauntales/Kärnten. V: *Echo der Vielfalt / Echoes of Diversity: Traditionelle Musik von Minderheiten - ethnischen Gruppen / Traditional Music of Ethnic Groups - Minorities*, ur. U. Hemetek. Wien: Böhlau Verlag.
- Marušić, Dario.
1995. *Piskaj . sona . sopi: Svijet istarskih glazbala/* Universo degli strumenti musicali istriani. Pula: Castropola.
- Pettan, Svanibor, Adelaida Reyes in Maša Komavec (ur.).
2001. *Glasba in manjšine/Music and Minorities*. Ljubljana: Založba ZRC.
- Ronström, Owe, in Krister Malm.
2000. 'Contemporary Performance Contexts.' V: *The Garland Encyclopedia of World Music*. Vol. 8: Europe, ur. T. Rice et al. New York, London: Garland Publishing. 149–159.

Statut Kulturnega društva Folk Slovenija.

Ob Dnevu tajske kulture na Filozofski fakulteti in gostovanju ansambla za klasično tajsko glasbo univerze Čulalongkorn iz Bangkoka v Ljubljani leta 2007 so Tajci gostiteljem darovali delavnico ram-vonga, zahvaljujoč Kulturnemu društvu Folk Slovenija pa so se udeležili Slovenske plesne hiše (glasbeniki: Volk Folk, plesna vaditelja: Boštjan Japelj in Petra Nograšek).